Отримано 30.04.2025 р.
Голова разової спеціалізованої
ради ДФ 26.133.085
д. філол. н., доцент
Семеніст І.В.

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ26.133.085
в Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, доценту,
декану Факультету східних мов
Семеністу Івану Васильовичу

РЕЦЕНЗІЯ

Бровко Олени Олександрівни, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка на дисертацію **Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю поглиблення дослідницького підходу до художнього моделювання чинників поетики, позначених аналізом художньої експлікації естетичних практик у літературних текстах. Проблема рецепції естетичних категорій у різнорідних стильових масивах різних країн залишається одним із актуальних аспектів теоретичного моделювання мистецької ідентичності національних літератур. Авторка дисертації крізь власну дослідницьку оптику виводить на перший план трансформацію естетичних практик китайської лірики на матеріалі творчості «туманних поетів». Ця проблеми набуває в рецензованій дисертації оригінального висвітлення, а відтак – дискусійної рецепції. Сучасні гуманітарні науки виявляють особливий інтерес до категоріального апарату естетики в ракурсі міждисциплінарної дослідницької практики. Однак у питаннях розуміння і тлумачення принципів обґрунтування категоріального статусу понять відбуваються різночитання. Мистецтвознавці зазначають, що багатогранність естетичної практики суспільства або особи породжує і відповідну багатогранність естетичної свідомості, структура якої відзначається складністю й охоплює категорії естетичного почуття, естетичного смаку, естетичного ідеалу та власне естетичну теорію. Естетична природа літературної творчості перебувала в полі філософських, культурологічних, мистецтвознавчих пошуків із найдавніших часів, оскільки теоретико-літературне знання зародилося в царині естетики. Новітні філософські і психологічні вчення межі XIX – XX ст. призвели до появи модерністичного мистецтва, побудованого на нових естетичних засадах. Саме з мистецтвом модернізму, а також авангардизму дослідники пов'язують новий етап формування естетичної думки. У праці Г.Р.Яуса «Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика» набуток естетичного сприйняття осмислюється через три провідні функції – поезис (продуктивний аспект), естезис (рецептивний аспект) і катарсис (комунікативний аспект). Г. Р. Яус

наголошував, що у взаємозв'язку всіх функцій літературна комунікація зберігає характер естетичного переживання лише доти, доки поетична, естетична, або катарсична діяльність не відмовляється від насолоджувального відношення. Окрім того, етичне й естетичне в модерністичній мистецькій парадигмі перебувають у складних відношеннях комплементарної дистрибуції, оскільки практично ніколи не знаходяться в однакових позиціях, що потребує додаткового літературознавчого осмислення на матеріалі літератур різних країн.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних) Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)» втілена у визначенні національних та індивідуально-авторських особливостей естетичних практик сучасної китайської лірики на матеріалі «туманної поезії». Уперше в українській літературознавчій традиції представлено переклади окремих віршів Бей Дао, Шу Тін, Ґу Чена, доповнено їхнє інтерпретаційне осмислення через індивідуально-авторську парадигму естетичних уявлень.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації. Одержані дисертанткою результати мають науково-теоретичне і практичне значення, вони можуть бути застосовані як у науково-дослідній сфері для подальшої розробки теоретичних і прикладних проблем дослідження поетики художньої літератури, у подальших компаративних і міждисциплінарних студіях, так і в освітній практиці.

Теоретичне значення результатів дисертації полягає в увиразненні окремих теоретичних питань поетики художнього твору і літературного процесу.

Робота має *прикладне значення,* визначене можливістю імплементації її результатів у курсах теорії літератури, історії світової літератури, спецкурсах і спецсемінарах із проблем аналізу тексту, питань поетики, у ході написання кваліфікаційних робіт здобувачів, зокрема освітніх програм «Мова і література (китайська)» першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, які запропоновані в результаті проведеного дослідження, є новими, оригінальними, цілком обґрунтованими. Марія Попова подає огляд основних напрямків дослідження цієї тематики, виокремлюючи частини нерозв'язаної проблеми.

Тема дисертаційної праці відповідає основним напрямам дослідження науково-дослідної теми кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства, кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (державний реєстраційний номер 0117U005200).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, презентованих у тексті дисертації та наукових публікаціях, забезпечується вибором сучасних методів наукового пізнання; певною мірою, застосовані в роботі методи відображають міждисциплінарну специфіку літературознавства

як сфери гуманітаристики. Дисертантка спирається на дослідження, які дають змогу осягнути траєкторію руху естетичних практик китайської лірики на матеріалі творчості «туманних поетів».

Достовірність та наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується достатньою кількістю опрацьованих теоретико-методологічних джерел, застосуванням комплексу методів і прийомів, адекватних предметові дослідження, його меті та основним завданням. У роботі з емпіричним матеріалом Марія Попова залучає загальнонаукові методи аналізу, систематизації й узагальнення. Науковий апарат дослідження є коректним, а система методів загалом сприяє реалізації мети й поставлених завдань. Недостовірної інформації в дисертації не виявлено.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертація Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)» засвідчує достатній рівень володіння здобувачкою матеріалом дослідження, демонструє здатність доцільно застосовувати методологічний інструментарій. Для реалізації поставленої мети і виконання поставлених завдань здобувачка залучила контекстуально-описовий, порівняльно-історичний, біографічний методи, методику стилістичного аналізу.

Застосований Марією Поповою міждисциплінарний підхід до аналізованого матеріалу підтверджує тенденцію до засвоєння актуальних механізмів досліджень в українському літературознавстві, чим також визначена актуальність обраної теми і наукових підходів до її реалізації.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях обумовлюється апробацією результатів дослідження у фахових наукових виданнях України та за її межами, участі в наукових заходах різних типів, а саме: «Літературний процес: межі толерантності» (8 жовтня 2021 р., м. Київ); IV Міжнародна науково-методична конференція «Сходознавство. Актуальність та перспективи» (24 березня 2023 р., м. Харків); «Літературний процес: від нації колонізованої до нації-переможця» (8 лютого 2023 р., м. Київ); «І Всеукраїнський форум молодих сходознавців» (23–24 травня 2023 р., м. Київ); XVIII Міжнародна наукова конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність» (14 листопада 2024 р., м. Київ); XI Міжнародна наукова конференція «Художні феномени в історії та сучасності (Життя в обмеженнях і без)» (11 квітня 2025 р., м. Харків).

Наукові результати дисертації висвітлено в 10 наукових публікаціях, із них усі одноосібні: 4 – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 6 публікацій, які додатково відображені наукові результати дослідження.

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійною розробкою підходів до дослідження особливостей естетичних практик у сучасній китайській ліриці на прикладі «туманної поезії», зокрема трансформацію змістового наповнення традиційних естетичних категорій. Статті Марії Попової загалом адекватно й повно відбивають зміст представленої до захисту дисертації.

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу. Дисертація Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)» має необхідний обсяг, загалом оформлена відповідно до чинних вимог, структурована щодо реалізації мети та поставлених завдань. Основний зміст дисертації викладено в чотирьох розділах. Висновки до дисертації загалом відповідають поставленим завданням, містять систематизацію основних результатів дослідження і відповідно відтворюються в оприлюдненій анотації. Зміст анотації висвітлює відомості про методологію дослідження, логіку наукового пошуку, результати наукової діяльності, способи аргументації основних ідей і не містить інформації, яка відсутня в дисертації. Оформлення дослідження загалом відповідає чинним вимогам, вагомі недоліки відсутні.

Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації і публікацій Марії Попової свідчить про дотримання авторкою вимог академічної доброчесності. Зокрема, в роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації. Наукові положення дисертації обґрунтовані з покликаннями на джерела інформації в разі залучення ідей і розробок інших дослідників.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Водночас творчий характер пошукової роботи Марії Попової викликає *деякі зауваження і побажання здобувачці.*

1. У мистецькій парадигмі модернізму художньо реалізуються принципи «інноваційність – традиційність», «гармонійність – дисгармонійність», «духовність – тілесність», «хаотичність – упорядкованість», «візуальність – вербальність», «політизація – аполітичність». Уточніть, будь ласка, як проєкції цих естетичних принципів на різні естетичні категорії, зокрема, категорії прекрасного, потворного, гармонії, міри, піднесеного, низького, комічного, трагічного, героїчного дають змогу розкрити естетичні засади творчості «туманних поетів».

2. Дисертантка залучає для літературознавчої інтерпретації праці інших дослідників творчості «туманних поетів», проте дискусійні моменти варто було б увиразнити.

3. Розподіл досліджуваних аспектів за окремими розділами корелює із логікою розкриття предмета дослідження та послідовного вирішення поставлених завдань, проте, на нашу думку, матеріал четвертого розділу можна було б не виокремлювати.

4. Текст дисертації містить окремі стилістичні та технічні огріхи.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Дисертаційна робота Марії Попової є новаторським дослідженням, яке фокусується на вирішенні актуальної на сьогоднішній день проблеми. Ступінь наукової новизни дисертаційної роботи, її актуальність, достовірність отриманих результатів, високий теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів демонструє

здатність здобувачки до ґрунтовних досліджень, її вміння екстраполювати важливі теоретичні висновки попередників і власні концепції в сучасний український літературознавчий контекст, виявляти пріоритетні тенденції його розвитку. Це є об'єктивним підтвердженням наукової ерудиції, відповідних умінь, навичок і компетентностей, високого рівня теоретичних знань здобувачки. Це підтверджує самостійність М.Д.Попової, її наукову зрілість і свідчить про очевидну відповідності рівню доктора філософії за спеціальністю «Філологія».

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Зазначені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)», якому притаманні оригінальність, наукова новизна і практична значущість, високий теоретичний рівень, оригінальність наукових підходів. Ступінь наукової новизни, теоретична і практична значущість, достовірність отриманих результатів, актуальність теми дають підстави кваліфікувати рецензовану дисертацію як завершену, самостійну працю. Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, достовірність і наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях засвідчують самостійність, фахову компетентність здобувачки.

Дисертація Попової Марії Дмитрівни «Трансформація естетичних практик китайської лірики (на прикладі творчості «туманних поетів»)» є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами) та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а її авторка – Попова Марія Дмитрівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка Олена БРОВКО